

Diünya mädäniyyät xäzinäsina äväsiz töhfälär vermiş dahi

ÜZEYİR HACIBƏYLİ

18 sentyabr Azərbaycanda Milli Musiqi Günü kimi qeyd olunur. Bu tarix Şərqdə ilk operanın müəllifi, Azərbaycan peşkar musiqi sənətinin banisi, böyük musiqişünas-alim Üzeyir Hacıbəylinin doğum günü ilə əlaqədardır.

XIX əsrin tanınmış dövlət xadimlərindən və şairlərindən biri Əbdülhüseyn bəy Qarabağ xanlarının varisi Xurşidbanu Nəvəvanın mirzəsi olub və Ağcabədidəki təsərrüfatına rəhbərlik edib. Üzeyir bəyin anası Şirinbəyim xanım isə Qarabağda məşhur Əliverdibəyovlar nəslindən olub. Atasının yüksək təhsil və mədəni fəaliyyətə verdiyi önəm oğlunun təhsil və yaradıcılıq potensialının inkişafına şərait yaradıb. İlk təhsilini Şuşada ikisinifli rus-türk məktəbində alan Üzeyirin musiqi təhsilinə bölgənin zəngin musiqi-ifaçılıq ənənələri böyük təsir göstərib. Onun ilk müəllimi Azərbaycanın musiqi tarixində mühüm yer tutan Ağalar bəy Əliverdibəyov olub. Onun dünya-görüşünün formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayan digər bir amil 1899-1904-cü illərdə Qori Müəllimlər Seminariyasında təhsil almasıdır. Orada Avropa musiqi klassikləri ilə tanış olub, skripka və bariton çalmağı öyrənib, xalq mahnı nümunələrini nota köçürüb. Ən əsası Müslüm Maqomayevlə tanış olub ki, bu dostluq daha sonra qohumluq münasibətlərinə çevrilib. 1911-ci ildə musiqi təhsili almaq üçün Moskva şəhərinə gedən gənc Üzeyir orada Filarmonik Cəmiyyətin nəzdində, məşhur musiqiçi və müəllim İlyinski tərəfindən təşkil olunan xüsusi musiqi kurslarında təhsil alıb. Lakin maddi çətinliklər səbəbindən musiqi təhsilini tamamlamadan Bakı şəhərinə qayıtmağa məcbur olub və yazdığı operaları səhnəyə qoyub.

Üzeyir Hacıbəyli Azərbaycan musiqi tarixinə köklü dəyişikliklər gətirən dahi bəstəkardır. O, XIX əsrin əvvəllərinə qədər əsasən Azərbaycan milli musiqisini zənginləşdirərək onu yeni səviyyəyə qaldırıb. Sovet dövründə bütün çətinliklərə baxmayaraq, yaratdığı ilk opera və musiqi əsərləri Azərbaycanın musiqi mədəniyyətində yeni bir dövrün başlanğıcını qoyub. Onun yaradıcılığı yalnız Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafına deyil, eyni zamanda Şərqi qlobal musiqi sərhədlərinə inteqrasiyasına böyük təsir göstərib. Üzeyir bəy Azərbaycan, rus və dünya klassik ədəbiyyatı və incəsənətinin ənənələrini dərinləndirərək qavrayaraq, doğma xalqının mədəniyyətini yüksəklərə qaldırmaq məqsədilə əvəzsiz əsərlər yaradıb. Ömrünün təqribən 45 ilini bu işə həsr edən bəstəkar çoxlu mahnılar, romanslar, kantatalar və digər musiqi əsərlərini nota çeyirib.

1908-ci ildə səhnəyə qoyulmuş ilk Azərbaycan operası "Leyli və Məcnun" Üzeyir Hacıbəylinin musiqi sənətindəki parlaq fəaliyyətini bütün dünyaya tanıdıb. Xalqımızın zəngin folklor irsini və emosional dərinliyini səhnəyə daşıyan bu əsər, həmçinin milli operanın inkişafının başlanğıcını qoydu və bir çox teatr səhnelərində ilk tamaşasından sonra geniş şöhrət qazandı. Bu operanın ardınca Hacıbəyli yalnız yeddi il ərzində beş opera və üç operetta bəstələyib. Bundan sonra Üzeyir Hacıbəyli daha sonra "Əsli və Kərəm" operası, "O olmasın, bu olsun" və "Arşın mal alan" musiqi komediyaları ilə yeni bir dövr yaratdı. "Koroğlu" operası Azərbaycan milli musiqi mədəniyyətinin ən yüksək zirvəsinə çatdığı şah əsəridir. Opera tamaşaçıları dövrün ruhunu və xalqın mübarizəsini əks etdirən zəngin melodiyaları və dramatik dərinliyi ilə daima heyran edir.

Dövrün ən görkəmli musiqiçiləri, o cümlədən Dmitri Şostakoviç, Sergey Prokofyev, Dmitri Kabalovski və İsaak Dunayevski Üzeyir Hacıbəyliyi Şərqi ən böyük bəstəkar kimi qəbul etmiş və ona böyük rəğbət və hörmət bəsləmişlər. Bu görkəmli bəstəkarlar Hacıbəylinin musiqi sənətindəki bənzərsiz yanaşmasını, yenilikçi yaradıcılığını və Şərqi musiqisinin dünya musiqi mədəniyyətinə gətirdiyi dəyəri yüksək qiymətləndirmişlər. Hacıbəylinin əsərlərinə olan hörmət, onun dünya musiqi mədəniyyətindəki yeri musiqi tarixindəki əvəzsiz rolunu təsdiq edir. Bu da o deməkdir ki, Ü.Hacıbəylinin yaradıcılığı yalnız Azərbaycanda deyil, dünya musiqi irsində əvəzsiz iz buraxmışdır.

Üzeyir Hacıbəyli həm Azərbaycan SSR-in, həm də müstəqil Azərbaycan Respublikasının himnlərinin müəllifi olmuşdur. Himnimiz ölkənin müstəqilliyini simvolizə edən və milli ruhu təcəssüm etdirən musiqi əsəri olaraq qəbul edilmişdir.

Çağdaş Azərbaycan musiqisinin banisi və milli mədəniyyətin inkişafında misilsiz rol oynayan bir şəxsiyyət olaraq yaddaşlarda əbədi iz qoyan bəstəkar ümumilikdə Azərbaycan xalqının taleyində əhəmiyyətli rol oynayıb. Millətçi ruhu ilə xalqın birliyinə və müstəqilliyinə müdafiə edərək Vətənin parçalanmış, xalqın bölünmüş vəziyyətini nəzərə alıb və mədəniyyətin, musiqinin birləşdirici gücündən istifadə edərək

milli müstəqilliyin təbliğatçısı olmuşdur. 1948-ci ildə vəfat edən Üzeyir Hacıbəylinin dəfn mərasimi şəxsiyyətinə və sənətinə uyğun olaraq xalq tərəfindən böyük bir hüzn və iztirab içində keçirilib. Musiqişünas-alimin 100 illik yubileyi UNESCO tərəfindən təntənə ilə qeyd olunub.

Qeyd etmək lazımdır ki, cari il avqustun 29-da Şuşa şəhərində, Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin və operasının böyük sərkərdəsi Üzeyir Hacıbəylinin heykəlinin açılışı olub. Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı erməni vandalizminə məruz qalaraq tamamilə güllələnən heykəl Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq yenidən bərpa edilib. Heykəlin açılış mərasimində Prezident İlham Əliyev və birinci

xanım Mehriban Əliyeva iştirak ediblər. Bu mərasim Üzeyir Hacıbəylinin Azərbaycan musiqi mədəniyyətindəki əvəzsiz rolunu və onun xalq arasında qazandığı məhəbbəti təsdiqləyən əlamətdar hadisədir. Üzeyir Hacıbəyli

öz sənəti ilə əbədi olaraq həyatımıza musiqi sevgisi, milli fəxr və qürur gətirmiş bir sənətkar olaraq hər zaman xatırlanacaq və ehtiramla anılacaq.

Röya RÜSTƏMLİ,
"Respublika".